

Den lediga dagen som också är en demonstrationsdag

Berättelse

Om du bor i Sverige kommer du att märka att den 1 maj är en speciell dag. Det är en allmän helgdag, alltså en "röd dag". Många arbetsplatser, skolor och butiker är stängda, och en stor del av de anställda är lediga. Ett konkret tecken för den som är ny i Sverige är att kollektivtrafiken kan gå med helgtidtabell, ungefär som på en söndag. Det är bra att veta om man planerar att resa just den dagen.

Första maj har varit en allmän helgdag i Sverige sedan 1939. Det var faktiskt den första svenska helgdagen utan kyrklig anknytning, alltså en röd dag som inte hör ihop med kyrkan eller en religiös högtid. Dagen kallas internationella arbetarrörelsens dag, och den firas i många länder runt om i världen, inte bara i Sverige.

Bakgrunden går tillbaka till slutet av 1800-talet. Vid ett möte i Paris 1889, kallat Andra internationalen, fattades beslutet att den 1 maj skulle bli en internationell demonstrationsdag. Förslaget brukar tillskrivas den franske fackföreningsledaren Raymond Lavigne. Första gången var den 1 maj 1890. Ett centralt krav från början var åtta timmars arbetsdag, eftersom många människor på den tiden arbetade mycket långa dagar. Dagen brukar också kopplas till tidigare händelser i arbetarrörelsen, till exempel i Chicago 1886, men sådana kopplingar bör man återge försiktigt.

Samma dag, den 1 maj 1890, hölls de första demonstrationerna i Sverige, på omkring 18 platser i landet. I Stockholm samlades en stor folkmassa, bland annat på Ladugårdsgärdet. Hur många som kom anges olika i olika källor, men det rörde sig om tiotusentals människor.

I dag är första maj både en ledig helgdag och en demonstrationsdag. Det är vanligt att fackföreningar och partier inom arbetarrörelsen, till exempel Socialdemokraterna och Vänsterpartiet, ordnar demonstrationståg och håller tal. Olika grupper för fram olika budskap. Som ny i Sverige behöver man inte delta, men det är bra att känna till varför man ser tåg och fanor på gatorna just den dagen.

Till sist är det lätt att blanda ihop två närliggande dagar. Dagen före, den 30 april, firas valborgsmässoafton (Valborg), med vårbrasor och sång. Valborg är en egen tradition som handlar om att välkomna våren, och den ska inte blandas ihop med första maj.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
allmän helgdag	en officiell fri dag, en "röd dag"
anknytning	koppling eller samband med något

ORD	FÖRKLARING
kyrklig	som har med kyrkan och religionen att göra
anställd	en person som har ett arbete hos någon
helgtidtabell	de tider då bussar och tåg går på helger, ofta färre turer
fackförening	en organisation som arbetar för de anställdas villkor
arbetarrörelsen	en samling rörelser och organisationer för arbetande människor
krav	något man vill ha och kräver
demonstration	när många går tillsammans för att visa vad de tycker
folkmassa	en stor mängd människor som samlats på en plats
budskap	det man vill säga eller få fram
vårbrasa	en stor eld som man tänder för att fira våren

Läsförståelsefrågor

1. Vad menar texten med att första maj är en “röd dag”?
 1. Att man måste arbeta extra mycket den dagen.
 2. Att det är en allmän helgdag då många är lediga och mycket är stängt.
 3. Att det är en dag bara för barn.
2. Varför kan det vara bra för en ny person i Sverige att veta att det är helgdag?
 1. För att kollektivtrafiken kan gå med helgtidtabell, så resan kan bli annorlunda.
 2. För att man får gratis mat den dagen.
 3. För att alla butiker har extra långt öppet.
3. Vad var speciellt med första maj som helgdag år 1939?
 1. Det var den sista helgdag som infördes i Sverige.
 2. Det var den första svenska helgdagen utan kyrklig anknytning.
 3. Det var en helgdag bara i Stockholm.
4. Var och när fattades beslutet om en internationell demonstrationsdag den 1 maj?
 1. I Stockholm år 1939.
 2. Vid ett möte i Paris 1889 (Andra internationalen).
 3. I Chicago år 1886.
5. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Ett centralt krav från början var åtta timmars arbetsdag.
 2. Alla anställda i Sverige måste delta i ett demonstrationståg den 1 maj.
 3. Första maj firas i flera länder, inte bara i Sverige.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Valborg firas den 30 april och är samma sak som första maj.
 2. De första demonstrationerna i Sverige hölls den 1 maj 1890.
 3. Exakt hur många som demonstrerade i Stockholm 1890 är säkert känt.
7. Texten skriver “omkring 18 platser” och “tiotusentals människor” i stället för exakta siffror. Varför tror du att texten gör så?
8. Förklara med egna ord skillnaden mellan första maj och valborgsmässoafton.

Facit

1. Att det är en allmän helgdag då många är lediga och mycket är stängt.
1. För att kollektivtrafiken kan gå med helgtidtabell, så resan kan bli annorlunda.
1. Det var den första svenska helgdagen utan kyrklig anknytning.
1. Vid ett möte i Paris 1889 (Andra internationalen).
1. ja b) nej (man behöver inte delta; texten säger att det är vanligt att fackföreningar och partier ordnar tåg) c) ja
1. nej (Valborg är dagen före och en egen tradition) b) ja c) nej (texten säger att antalet anges olika i olika källor)
- Exempel på svar: Olika källor anger olika siffror, och då är det ärligare att skriva ungefärligt. Texten vill inte påstå en exakt siffra som man inte är säker på.
- Exempel på svar: Första maj (1 maj) är en helgdag och en demonstrationsdag inom arbetarrörelsen. Valborg (30 april) firas dagen före, med vårbrisor och sång, och handlar om att välkomna våren. Det är två olika dagar med olika innehåll.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten passar för arbete med samhällsorientering, högtider och enkel källkritik. Tema: en dag som är både ledig helgdag och demonstrationsdag, och hur man håller isär första maj och Valborg. Ämnet kan vara känsligt; texten håller sig därför till fakta, lag och årtal, attribuerar osäkra uppgifter ("anges olika i olika källor", "brukar också kopplas till") och tar inte ställning för eller emot något politiskt budskap. Fråga 7 är en inferens- och källkritikfråga. Låt gärna eleverna jämföra med helgdagar och demonstrationsdagar i sina egna länder, utan att samtalet blir partipolitiskt.

Diskussionsfrågor

- Finns det en dag i ditt hemland som både är ledig och samtidigt en dag då människor demonstrerar eller samlas? Berätta hur den ser ut.
- Texten säger att en ny person inte behöver delta, men att det är bra att veta varför man ser tåg på gatorna. Varför kan det vara nyttigt att förstå bakgrunden till en sådan dag?
- Varför är det viktigt att hålla isär första maj och Valborg, tror du? Vad kan hända om man blandar ihop dem?
- **Skriv (5 meningar):** Beskriv en dag eller en händelse i din hemstad då många människor brukar samlas. Vad gör man, var sker det och varför samlas människorna?

Källor och faktagranskning

- Riksdagen: Lag (1989:253) om allmänna helgdagar – https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1989253-om-allmanna-helgdagar_sfs-1989-253/
- Nordiska museet: Första maj (utforska högtider) – <https://www.nordiskamuseet.se/utforska/hogtider/forsta-maj/>

- LO: Första maj – den första demonstrationen i Stockholm 1890 – https://www.lo.se/start/verksamhet/forsta_maj/forsta_demonstrationen_i_stockholm
- Wikipedia: Första maj – https://sv.wikipedia.org/wiki/F%C3%B6rsta_maj

Fakta granskad mot ovanstående källor i juni 2026. Nyckelfakta: Beslutet om en internationell demonstrationsdag den 1 maj fattades vid Andra internationalens möte i Paris 1889, och dagen genomfördes första gången den 1 maj 1890. Ett centralt krav från början var åtta timmars arbetsdag. I Sverige hölls de första demonstrationerna den 1 maj 1890. Den svenska riksdagen beslutade den 23 mars 1938 att göra 1 maj till allmän helgdag, och lagen trädde i kraft den 1 januari 1939. Första maj var den första svenska allmänna helgdagen utan kyrklig (kristen) anknytning. Som "röd dag" är många arbetsplatser, skolor och butiker stängda, och kollektivtrafiken kan gå med helgtidtabell. I dag är första maj både en ledig helgdag och en demonstrationsdag, då fackföreningar och politiska grupper inom arbetarrörelsen ordnar tåg och håller tal. Vilka dagar som är allmänna helgdagar i Sverige regleras i dag i lag (1989:253) om allmänna helgdagar. Dagen före, den 30 april, firas valborgsmässoafton (Valborg) – en egen tradition som inte ska blandas ihop med första maj. OSÄKERHETER OCH MYTER: Antalet platser för 1890 års svenska demonstrationer anges olika i olika källor (oftast omkring 18, ibland 21) – texterna skriver därför "omkring 18 platser". Antalet demonstranter i Stockholm 1890 varierar mellan källor (uppgifter om cirka 30 000 vid samlingen och tiotusentals totalt) – texterna skriver hellre "tiotusentals" än en exakt siffra. Kopplingen till Haymarket-händelsen i Chicago 1886 nämns ofta som bakgrund men attribueras försiktigt ("dagen brukar också kopplas till..."). Den franske fackföreningsledaren Raymond Lavigne nämns ofta som förslagsställare 1889 och bör attribueras försiktigt. Texterna håller strikt neutralitet: de beskriver att olika fackliga och politiska grupper demonstrerar, utan att ta ställning för eller emot något budskap, och undviker generaliseringar om "svenskar".

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-25.